

Марија Милошевић,
Милена Чомић
Универзитет у Крагујевцу
Филолошко-уметнички факултет
Крагујевац

УДК: 82.09-1 ; 821.111(73).09
Емерсон Р.
ИД БРОЈ: 171631884
Претходно саопштење
Примљен: 21. август 2009.
Коригован: 13. октобар 2009.
Прихваћен: 22. октобар 2009.

ТРАНСЦЕНДЕНТАЛНИ ИСКОРАК У ПОЕЗИЈУ

Айсџракић: Рад се бави испитивањем концепта трансцендентализма у поезији. Методологија рада базира се на феноменолошком и компаративном преиспитивању трансценденталне мисли Ралфа Валда Емерсона, „оца“ трансцендентализма, кроз појам „сведуще“, однос човек-природа и сагледавање положаја песника у трансценденталној хијерархији. Освртом на Емерсонову филозофију из угла Веселовског, Хајдегера и Миљковића, али и конфронтирањем са изразито нетрансценденталним песничким промишљањима Ф. Песое, проверава се одрживост полазних ставова и употпуњује концепт песника као оног који трансценденталном перцепцијом увиђа.

Кључне речи: трансцендентализам, поезија, човек – природа, Р. В. Емерсон, Ф. Песое

ПОЛАЗНЕ СМЕРНИЦЕ ТРАНСЦЕНДЕНТАЛНОГ МИШЉЕЊА РАЛФА ВАЛДА ЕМЕРСОНА

Трансцендентална мисао Ралфа Валда Емерсона која је присутна у његовим стиховним творевинама чини се неодвојивом од исто тако поетичних разматрања која он излаже у својим есејима. Наиме, песме Ралфа Валда Емерсона само су продужена рука његових прозних увида. У неорганизованости и несистематичности његовог прозног стила, на којој су му многи критичари замерали, могуће је, пак, пронаћи потврду деридијанског поигравања текстом, јер конверзација је, како то Емерсон каже, игра кругова са мноштвом ненаданих скокова од средишта на обим круга. (Емерсон <http://prozaonline.com/index.php?s=pesnik>) Различити приступи материји које је Емерсон заузимао, спој хришћанског са источњачким учењима која прихвата у својим делима, покушаји да на романтичарски начин превазиђе расцепљеност човека од Бога, филозофски се описују као Прагматички Мистицизам, који је у дефиницији Фредерик Ајвз Карпентера, и идеалистички по томе што даје предност мистичком искуству, и дуалистички у сагледавању споја између душе и природе, и монистички, јер у том споју види једину реалност, али и прагматички по томе што све истине подвргава провери живота. (Емерсон 1980: 138)

Иако је Емерсон био свестан „палог“ човековог стања, називајући га богом у пропадању и патуљком себе самог (Емерсон 1980: 122-123), понирања у разматрање узрока људског зла, изопачености и девијација људске душе нису била његова тема. Хенри Џејмс, помало иронично, истиче да су постојале неке струне у Емерсону које уопште нису трепериле. (Brooks, Lewis, Warren 1973: 671) Да ли свесно или не, овакво „наивно“ занемаривање разлога људског „пада“ дало му је простора и усмерења ка откривању друге стране људске природе, оне на којој људи још увек битишу као једно и којима владају универзални, апсолутни закони, који се називају у моментима откривења или обелодањења душе.

Емерсонов концепт Сведуше (енгл. Oversoul) подразумева Јединство у коме је садржано биће сваког појединог човека и сједињено са сваким другим бићем. Иако он признаје да се живот парцијално одвија у смени делова, честица, кругова, истовремено у човеку постоји душа целине, мудра тишина, космичка лепота равноправно доступна свим људима. У песми “The Informing Spirit” (Објављујући дух) он каже:

There is no great and no small
To the Soul that maketh all:
And where it cometh, all things are;
And it cometh everywhere.

(Емерсон <http://www.infoplease.com/t/poetry/emerson-poems/the-informing-spirit.html>)

(Нема великих и малих / за душу која ствара све: / одакле она долази све потичу ствари; / а свуда она стиже.)¹

Сведуша као вечито Једно, потка сваког бића и неосвојена неизмерност која не може бити поседована чини полазну тачку Емерсонове филозофије. Потврду постојања Сведуше Емерсон није тражио ни у науци ни у религији. Пут на који се он упутио био је пут понирања у себе без посредништва ауторитета институције.² У есеју „Сведуша“ он каже: „Сваког тренутка приморан сам да кажем како догађаји имају више порекло од воље коју зовем својом“ (Емерсон 1980: 8), а у песми „Парк“ (The Park) налазимо следеће стихове:

I cannot shake off the god;
On my neck he makes his seat;
I look at my face in the glass,—
My eyes his eyeballs meet.

(Емерсон <http://www.infoplease.com/t/poetry/emerson-poems/the-park.html>)
(Не могу де се отргнем од бога, / за вратом ми се гнезди; / посматрам своје лице у огледалу, / моје очи његове срећу.)³

¹ мој превод

² Не треба заборавити да је он својевољно напустио свештенички позив.

³ мој превод

Оваквим Емерсоновим ставовима не може се приступити без једног научно необјашњивог елемента, а то је вера у човека. У титанској борби ероса и танатоса, код Емерсона тријумфује живот у свој својој божанској лепоти. Питање тумачења Емерсонових ставова није питање доброг и лошег, наивног и искусног, већ пре питање избора. Наиме, у подтексту његових есеја назире се свест о постојању дихотомија у људском бићу, али пред сваког свог читаоца Емерсон поставља избор, избор који можда није научно проверљив, али је поетски искусив. Тачније, суштина Емерсонове филозофије је да је он избор већ направио. Уместо да куца на врата раја, он бира да их отвори и уђе у њега. Трансцендентални искорак је корак који човек чини ка Богу. Овај корак није присила нити лицемерна молитва вишој сили, већ искрено и радосно усвајање закона моралног и менталног стицања, који се обзнањује смернима и честитима. Смерне и честите у овом случају не треба бркати са хришћанским учењима о врлини и греху, јер је једини грех који Емерсон признаје ограниченост. Смерност и честитост се у том смислу не задобија ограничавањем већ отварањем духа, то јест у искреном поверењу и свезајућем признавању јединства Бога и човека. Тек тада је трансцендентално успеће могуће, и тек тада песник може да се огласи стиховима:

I am owner of the sphere,
Of the seven stars and the solar year,
Of Caesar's hand, and Plato's brain,
Of Lord Christ's heart, and Shakspeare's strain.

(Емерсон <http://www.infoplease.com/t/poetry/emerson-poems/the-informing-spirit.html>)

(Мени, сфера припада / седам звезда и соларна године / рука Цезара и ум Платона / срце Христа и струна Шекспира)⁴

У оваквим оквирима концепт Сведуше добија и друго преводно могуће значење Наддуше. Напредовање душе или бесконачно увећање срца, како Емерсон каже, не да се измерити степенима, нити праволинијски представити, већ се пре манифестује као уздизање стања или метаморфоза. Овакви „енергетски скокови“ јесу откровења или обелодањења душе, уплив Божанског духа у наш дух. На простору метафизичких поимања долази до рушења зидова времена и простора и укидања граница између ја и не-ја, односно човека и природе. Ако бисмо сада поставили питање да ли је оваква трансцендентална спознаја могућа, могли бисмо је врло лако, готово у једном потезу, оборити и одбацити као научно непроверљив наивни мистицизам или у најмању руку идеалистичку утопију. Међутим, поставимо ли питање не шта нам Емерсон, са свим својим биографским импликацијама које се тичу епохе у којој је живео, књижевним и филозофским утицајима које је присвојио поручује, већ шта нам његов језик говори и обзнањује, могли бисмо доћи до пот-

⁴ мој превод

пуно другачијих увида. Пођемо ли Хајдегеровим стопама, послужимо ли се тезама да човек не располаже језиком, већ да је језик кућа битка, то јест да језик говори, шта нам онда може рећи улазак у „Емерсонову језичку кућу“? Изгледа да његова филозофија тријумфује управо на језичком плану. Стилска расутоост наизглед неповезаних идеја и метафора, попут оваплоћења божанског духа кроз различите облике, ипак се на крају групише у јединствену идеју о постојању универзалног, апсолутног закона кретања енергије и парадигматске метаморфозе њених појавних облика. С друге стране, прокламаторски карактер и употреба језика позитивне акције који су присутни како у прозним реченицама типа: „Верујем у заједничку природу“ (Емерсон 1980: 14), „...стављам се у положај вечитог примаоца.“, „... ја сам у природи Бог; ја сам коров покрај пута“ (Емерсон 1980: 8) или у стиховима: “ I am owner of the sphere“ (Мени, сфера припада.) (Емерсон <http://www.infoplease.com/t/poetry/emerson-poems/the-informing-spirit.html>), “Far or forgot to me is near“ (Далеко и заборављено мени је близу)⁵ („Брахма“) (Емерсон <http://www.infoplease.com/t/poetry/emerson-poems/brahma.html>) поседују готово магијску моћ мантре и задобијају ритуални карактер поетске речи. На тај начин поставке које Емерсон установљава потврђују се управо у језичкој реалности.

Пошто смо одредили полазне смернице трансценденталног мишљења, предстоји нам питање где је положај песника и поезије, а самим тим и књижевности, које смо до сада намерно изоставили, у оваквом систему мишљења? Или, хајдегеровски речено, упитајмо се чему песници, ако је свепрожимајућа Сведуша или Наддуша, као вечни принцип заједништва и сједињавања са космичким божанством, присутна у сваком човеку? Запитајмо се и ово – ако је свеприсутна да ли је и све (сваком) доступна?

ТРАНСЦЕНДЕНТАЛНИ ПОЛОЖАЈ И УЛОГА ПЕСНИКА / ПОЕЗИЈЕ

Преваљени пут од певача до песника је, како је то Веселовски (Веселовски 2005: 347) у духу позитивизма доказао, пут од наслеђене до личне песме. У еволуцији од песништва ка поезији, смрт дружинског певача као носиоца израза колективног духа жртва је рођењу песника као носиоца личног и индивидуалног поетског печата. Кључни моменат у овом преласку је тренутак када песничко стварање почиње да се схвата као резултат инспирације, надахнућа или заноса. По Емерсоновом схватању, песник је целовити човек који стоји као представник оделитих људи. У космичкој тријади која се, по њему, увек јавља у сваком систему мишљења под различитим именима (узрок-делање-последича, Јупитер-Плутон-Нептун, Отац-Дух-Син), песник није ни Познавалац, ни Извршилац, већ Гласноговорник љубави за лепотом (Емерсон

⁵ мој превод

<http://www.blackmask.com>)⁶. Он је више од Шелијевог непризнатог законодавца света, он је ослобађајући Бог који кумује свим речима и ствара језик. Послат на овај свет на крају израза, он доноси кључеве за ослобођење мисли.

To clothe the fiery thought
In simple words succeeds,
For still the craft of genius is
To mask a king in weeds.

(Емерсон <http://www.infoplease.com/t/poetry/emerson-poems/>)

(Да одене огњену мисао / у просте речи успева, / јер још је умеће генија / да краља у коров маскира.) („Песник“)⁷

Док човек осетљив на чулне утиске подешава мисли према стварима, песник, по Емерсоновим речима, прилагођава ствари својим мислима. Природа је у очима првог чврста и непомична, док филтрирана кроз песнички занос она постаје флуид на који се утискује његово биће. Свеколика уметност јесте, како то Емерсон каже, природа која је прошла кроз филтер човека (Емерсон 1980: 93). Не поричући поетску предиспозицију сваком човеку, Емерсон издваја песника зато што је он за корак ближи стварима. Он је тај чија перцепција у равнотежи са мишљу добија своју артикулацију. Зато су управо песници они који су створили прве речи, а језик фосилизована поезија. Прави песник, међутим, разликује се од стихотворца по томе што аргумент његове песме није у њеној метрици већ у његовој мисли. У таквим оквирима филозоф и песник су једно. Филозоф трагајући за истином долази до лепоте, а песник у лепоти проналази истину. Обојица имају исти циљ, лепоту која је истина, и истину која је лепота и исту моћ да удахну духовни живот природи и растворе мишљу чврсту громаду материје (Емерсон 1980: 113). Овакви Емерсонови ставови проналазе сазвучје у Хајдегеровом ставу да је поезија посведочење припадности бивствујућем и да „ипак песнички станује човек на овој земљи“ (Хајдегер 1982: 140).

Ако се сва природа у целини и у деловима јавља човеку у симболима, ако је човек и сам симбол, улога песника је да трансценденталном перцепцијом увиди не зависност, већ независност, мисли од симбола. Песничко поигравање речима дозвољава увек нов излазак бића из сакривености и назирање јединства у различитости. Сличног становишта је и песник и есејиста Бранко Миљковић који каже: „Треба створити себе и ствари око себе... А затим: треба изаћи из себе говором незадрживим, речима које ће нас рећи заувек, речима, после којих ћемо остати сами и покрадени као богови“ (Миљковић 1972: 256). Као и Емерсон, и Миљковић објашњава то тражење себе изван себе као вид пантеизма и „антропоморфног осветљавања природе која је персонифицирана свим атрибутима песникове бити и стремљења“ (Миљковић 1972: 260).

⁶ мој превод

⁷ мој превод

ПОЕЗИЈА КАО ТРАНСЦЕНДЕНТАЛНА СПОЗНАЈА

„Зашто не бисмо и ми уживали у непосредном односу према васељени?“ (Емерсон 1980: 81) – питање је које поставља Емерсон пре почетка свог првог дела и може се рећи пре почетка своје филозофије. Однос човека према васељени представља талас покретач његове трансценденталне мисли, а непосредност у овом односу њен главни ослонац. Ипак, прецизније је говорити о припадности човека васељени унутар које он остварује непосредни однос према Природи који Емерсон означава као однос између Ја и Не-ја.

Сагледавање сложеног односа човека и Природе (односа Ја и Не-ја) кроз призму Емерсонове трансценденталне мисли, изражене како кроз његову поезију тако и у теоријским есејима, добиће свој пун израз и јасну диференцијацију када се упореди са истим односом гледаним из позиције потпуног одсуства трансценденталности. Управо са овим циљем, осветљавања односа човека и природе, трансценденталној мисли Ралфа Валда Емерсона биће супротстављена поетска мисао Фернанда Песое⁸, португалског песника с почетка двадесетог века. Гледишта двојице и временски и просторно удаљених песника-филозофа дијаметрално су супротна, па ипак ове две поезије показују много више сличности него разлика.

У жижи њихових филозофија налази се човек кога Емерсон види као честицу „сведуше“, који је саздан од „истог песка као и свет“. Будући саздани од исте материје, јединство човека и природе представља једини пут ка хармонији и „свеспознаји“. Отргнут од природе човек губи снагу и невиност јер, цитирајући Емерсона, „Човек најбоље цвета међ лепотама природе“⁹ (Емерсон <http://onlinebooks.library.upenn.edu>). Готово идентичан став на овом ступњу односа човек-природа препознајемо у узвику португалског песника „Како је жалосно кад човек не уме да цвета!“ (Песоеа 1999: 54). Песоеа такође види човека као део природе и назива га братом дрвећа, цвећа и траве, животиња и камења, који је тековинама цивилизације отуђен, а чији би повратак природи захтевао ослобађање свеколиког наслеђа религије, морала, филозофије.

Моја мисао споро препливава реку
Јер је сапиње одело које су јој људи силом обукли.
Трудим се да скинем све што сам научио
Трудим се да заборавим начин памћења који су ми усадили
И да остружем фарбу којом су обојили моја чула. (Песоеа 1999: 64)

Чула која спомиње Песоеа неопходан су услов сједињења човека са природом, а настављајући традицију Џона Лока, који чула сматра јединим извором човековог сазнања, оба песника постављају чиста чула за осу ротације

⁸ Фернандо Песоеа је писао под различитим хетеронимима (преко седамдесет). Збирку песама „Чувар стада“ објављену у оквиру збирке *Вечити календар* написао је под псеудонимом Алберто Касјро.

⁹ мој превод

својих песничких светова. Но, иако су полазишта једнака, у поетској сфери португалског песника владају центрифугалне силе које одстрањују из себе све сем чулне спознаје света:

Мој поглед као небо плав
Миран је као вода на сунцу
Такав је, миран и плав,
Јер се не пита и не чуди...(Песоа 1999: 39)

Певајући својим погледом без посредништва мисли, идеја, имагинације, без потребе за тумачењем или вредновањем, Песоа као мото своје поезије понавља стих „Немам никакве филозофије, имам чула“ (Песоа 1999: 10).

Насупрот овом виђењу, сфером америчког песника доминира центрипетална сила уз помоћ које кроз чулни доживљај човек спознаје вечну лепоту као израз саме васељене: „Постајем прозачна очна јабучица. Ја сам ништа; ја видим све; струје свеопштег Бића круже кроз мене; део сам или честица Бога“ (Емерсон 1980: 85). Отварајући уз помоћ чула сва „врата свог бића“ човек пушта струје универзалног духа да круже кроз њега, и тако кроз природу постаје свестан сталног присуства узвишеног. Као што звезде буде извесно поштовање јер, иако „стално присутне, остају заувек недостижне“, тако и сви природни предмети делују на човека када је његов дух отворен њиховом утицају. Тада човек доживљава свет „простодушно“ као дете. Већина људи, каже Емерсон, не види сунце. „Сунце осветљава једино око човеково, али блиста у оку и срцу детета“ (Емерсон 1980: 84). То око, дечје и око песника, он назива најбољим од свих уметника. Песоа, такође, препознаје то око, тај поглед: „Мој поглед је блистав попут сунцокрета“ (Песоа 1999: 10), и он сам види природу оком детета:

А оно што видим сваког часа
То још никад раније нисам видео
И савршено сам тога свестан...
Умем да се препустим оном суштом усхићењу
Које би доживело дете ако би, при рођењу,
Приметило да се заиста родило. (Песоа 1999: 10)

Песоино „усхићење“ води ка љубави према Природи. „Волети“ представља за њега највећу безазленост, јер човек не зна зашто воли нити шта је то љубав.

И код Емерсона усхићење, које он назива „дивљим усхићењем“ које се ковитла човеком у присуству природе, представља пут ка љубави. Природа задовољава човекову љубав за Лепотом. У схватању љубави, као неопходном чиниоцу поетских мисли обојице песника, открива се први значајнији раскорак двеју филозофија. Узвишена лепота природе, која усхићује човека и побуђује у њему љубав, увек је, према Емерсону, у спречи са људском вољом. „У сразмери са снагом своје мисли и воље, он (човек) упија свет у себе“

(Емерсон 1980: 91) и обрнуто, природа ће прихватити човека само ако су његове мисли исто толико узвишене. Емерсон иде још даље кад сматра да највиши ступањ спознаје божанског духа човек не може остварити само чулним усхићењем нити само љубављу, већ интелектуалним моћима којима се открива апсолутни поредак ствари како стоји у духу Бога/ Једног. Човек разумом схвата божанску лепоту природе, прати је и понавља. Лепота се преубличава у разуму ради новог стварања. Овакво стварање може остварити само онај који не остаје у чистом заносу већ жуди да оваплоти лепоту у новим облицима. Такво стварање лепоте Емерсон назива уметношћу. У интелектуалном процесу, као неопходном услову стварања, јавља се слика у човековом/песниковом уму готово истовремено са сваком новом мишљу. Стога говоримо о „сликопису“ који представља стапање доживљаја са тренутним усмерењем духа. Овај однос између духа и материје отворен је сазнању сваког човека, али само ће они најосетљивијег духа доћи до спознаје питајући се да ли су можда у осталим тренуцима „слепи и глуви“:

Могу ли такве ствари бити
И прекрити нас ко летњи облак
А да се нисмо много ни чудили? (Емерсон 1980: 99)

Наведени стихови, који као да су заробили у себи тренутак заноса који Лаза Костић смешта у простор „међу јавом и мед сном“, пример су, како га Миљковић назива, „аутоматског текста“ који једини ремети „патетично“ устројство света. „Модерни песник (каже Миљковић) у песми следи сам ток настајања песме и саопштава га“ (Миљковић 1972: 129). Следећи пут самоопевања Емерсонове песме, може се доћи до закључка да је синтагма „модерни песник“ применљива и на америчког песника. Са друге стране, оставши на чистом заносу/усхићењу природом, Песоа, узвикујући стихове „Шта је Природа, не знам: ја је опевам“ (Песоа 1999: 47), остварује исти поступак аутоматског писања и самоопевања песме и без посредства воље и интелекта које Емерсон уводи:

Пишем своје стихове нехотице,
Као да писање захтева покрете,
Као да је писање нешто што ми се просто десило
Попут сунца што споља до мене допире. (Песоа 1999: 64)

Ово „споља“ кључни је појам Песоине поетске мисли, јер схватање природе споља уједно је и једини начин њене спознаје. Природа нема „изнутра“, а њени саставни делови, које Песоа назива „стварним стварима“ не поседују никакво скривено значење ни трансцендентални смисао. Уместо значења он истиче постојање – „Богу хвала што је камење само камење.“ Па ипак, иако део природе, човек је направио искорак из самог постојања. Чак и песник који тежи потпуној хомогености с природом признаје:

Али мој начин изражавања није толико савршен
Јер ми недостаје божанска једноставност
Да цео ја будем само своја спољашњост. (Песоа 1999: 30)

Сакривено у овим стиховима, назире се Песоино признање да човек не може спознати природу, сјединити се са њом и стварати поезију негирајући своју „унутрашњост“ – своју вољу и интелект, из чега се директно може наслутити приближавање Емерсоновој мисли. Бранко Миљковић, промишљајући о чину поетског стварања, истиче да „у замке певања човек не може уловити саму суштственост материје, већ њену вишу природу која је прво својство човекове свести“ (Миљковић 1972: 124). У овом ставу и Емерсонова и Песоина мисао као да су нашле своје место. Обојица су, како би их Миљковић окарактерисао, песници *in rebus* који певају са стварима. Такав песник пева о своме Не-ја, идентификује се са њим и неометан сам собом пева о свему што његова чула, интуиција и мисао налазе у простору и времену. Стихови обојице песника као да дају одговор на Миљковићево питање – „Хоће ли песник постати дављеник у солиписистичком јазу, или онај у чијој песми жива и нежива природа, биље и камење, звери и птице препознају своју властиту законитост која се ослободила следе и немуште озбиљности и запевала слободно у правцу судбине?“ (Миљковић 1972: 147).

Дошавши под окриље исте идеје водиље, поетике двојице песника-филозофа као да се опиру сврставању у круте термилошке оквире. Основно питање ових поетика није да ли се карактеришу као трансценденталне или не, већ да ли су и у којој мери дошли до свеспознаје, до суштине Емерсонове „сведуже“ односно Песоиног „постојања“. Основни разлог од кога потиче почетна дихотомија и разилажење лежи у избору. Песоа који схвата да је Бог у постојању и поретку свих ствари одбија да ту спознају преиспитује, већ је својим стиховима потврђује, одбијајући при том калупе религија, филозофија и наука. Емерсон, разрађујући до детаља све сегменте Природе и Душе, односно поретка у васељени, закључује да суштина постојања свих ствари лежи у провејавању божанског духа кроз њих. Тај божански дух жели да буде спознан и бива спознан у песнику, што и потврђује Песоа својим стиховима говорећи о Богу:

Ако ми се указује у бићу и облицију
Дрвећа и брда и месечине и цвећа
То је зато што жели да га спознам
Као дрвеће и брда и цвеће и месечину.
И зато му се покоравам. (Песоа 1999: 16)

ЗАКЉУЧАК

Изгледа да једино поезија има привилегију да потврди и искуси феноменолошки захтев за поимањем суштине ствари, који херменеутика настоји

да објасни, деконструкција да сагледа у новим односима, а филозофија логички објасни. На који начин је то постигнуто? Оно што се назире у просторно и временски расутим ставовима о поезији и Емерсона и Хајдегера и Миљковића јесте то да поезија себе потврђује управо очувањем своје тајне. Наиме, Емерсонов поетски концепт трансценденталног искорака ка сједињењу са природом, Миљковићева песничка моћ да изађе из себе, као и Хајдегерово стварање поезије као премеравање Бога у сабраном опажању дају поезији легитимитет управо дајући јој елемент тајновитости и мистерије. Поезија као стварање може пружати идентитет бићу само док траје и њена тајна. Једино тада ће и песма као доказ живота и човеково посведочење припадности Земљи задржати своју првобитну магијску и лековиту моћ.

ЛИТЕРАТУРА

Веселовски (2005): Александар, Веселовски, *Историјска поетика*, Београд: Zepher Book World.

Емерсон (2000): Ралф Валдо, Емерсон, *Љубав*, Корчула – Загреб: Андријићи.

Емерсон (1980): Ралф Валдо, Емерсон, *Олеги*, Београд: Графос.

Emerson, Ralf Waldo, *Essays and Poems*, <http://onlinebooks.library.upenn.edu>

Emerson, Ralf Waldo, *Essays, second series*, <http://www.blackmask.com>

Emerson, Ralf Waldo, <http://www.infoplease.com/t/poetry/emerson-poems/>

Миљковић (1972): Бранко, Миљковић, *Сабрана дела Бранка Миљковића*, књига четврта, Ниш: Градина.

Песоа (1999): Фернандо, Песоа, *Вечити календар*, Београд: Паидеиа.

Хајдегер (1982): Мартин, Хајдегер, *Мишљење и њевање*, Београд: Нолит.

Brooks-Lewis-Warren (1973): Cleanth, Brooks, R.W.B., Lewis, Robert Penn, Warren, *American Literature, The makers and the Making*, Volume I, New York: St. Martin's Press.

Marija Milosevic, Milena Comic
University of Kragujevac
Faculty of Filology and Arts Kragujevac

TRANSCENDENTAL STEP TOWARDS POETRY

Summary: The paper deals with the concept of transcendentalism in poetry. Focused on rethinking about the transcendental thought of Ralph Waldo Emerson, the founder of the transcendentalism, and its further development as well as its application in poetry, the paper follows this previously mentioned concept through three phases. The first part is dedicated to the concept of “oversoul”, which makes the basis of Emerson’s transcendental insight. The question of the role and position of a poet, the one in whose mind, heart and voice this insight takes place, is the central question of the second part of this paper. By looking back at Emerson’s philosophy from the points of view of Veselovski, Heidegger and Miljkovic, the concept of a poet as the one who comprehends by transcendental perception, has been supplemented. In the third part of the paper, sustainability of the transcendental thought of R.W.Emerson has been questioned and checked, as well as its application to poetries of other poets. With this aim, Emerson’s transcendental comprehension of the world through poetry has been compared to the poetic world of Fernando Pessoa, Portuguese poet from the beginning of the 20th century, whose poetry strongly rejects the idea of transcendentalism. Judging by terminology they use these two poets do not have anything in common, but judging by their poetry they seem to have much more similarities than divergences. The general conclusion is that both of them are seen in this paper as secret-keepers of unapproachable and well protected poetry world.

Key words: transcendentalism, poetry, man – nature, R. W. Emerson, F. Pessoa.